

11 Mart 2019

31 Mart 2019 Mahalli Seçimleri Öncesi Türkiye Ekonomisinin Görünümü

Ağustos 2018 ayında yaşanan döviz fiyatlarındaki rekor artış ile ekonomide başlayan dalgalanma, daha sonra faiz, enflasyon, üretim ve işsizlik verilerine yansarak, Cumhuriyet tarihinin en derin ekonomik krizlerinden birisine dönüştü. Peki biz bu noktaya nasıl geldik?

AKP İktidarı göreve geldiğinde ilk önce, ülkemizde Cumhuriyet döneminde yapılan Petkim, Tüpraş, Seka, Erdemir, Sümerbank, Tekel, Şeker fabrikaları gibi tüm varlıkları satıp gelirlerini harcadı. Bu yetmeyip ilave para lazım olunca da uluslararası ve yurt içi piyasalardan giderek artan ölçüde borçlanıp ve çarkı çevirmeye çalıştılar. Bu dönem zarfında yurt dışından borçlanma yoluyla gelen aşırı döviz TL'ni değerlendirdi, ithal mallarına yönelik talep arttı ve Türkiye'de pek çok sektör ithal hammadde ve ara malına bağımlı hale geldi, böylece yurt içi katma değer azaldı. Türk malı yerine ithal mallarını destekler hale geldik. Sonunda Türkiye aşırı derecede borçlandı ve borçlarını çeviremez hale geldi. Üretim gerilediği için işsizlik oranları tavan yaptı. Hükümet, fiyatı artan her ürün için yurt dışından tarımsal ürün ithalatı yoluna başvurduğu için, tarım tasfiye edildi. Türkiye ekonomisi öyle bir hale geldi ki işletmelerin çoğu Türk Ticaret Kanunu'na göre batık durumda, varlıklarından daha çok borçları var. 16 yıl boyunca tüm ülke üretmeden tüketmeye, borçlanarak yaşamaya alıştırıldı, hatta teşvik edildi.

Ülkemizde bugüne kadar yaşanan tüm ekonomik krizler dünya çapındaki krizlerin ülkemize yansması şeklinde oldu. Ancak bu kez ekonomik kriz dünyada krizin olmadığı bir dönemde, tamamen kendi hatalarımızdan kaynaklandı. Ülkeyi yönetenler ise ekonomide kriz olduğunu reddetmeye devam ediyor. Ekonomide yaşanan sorunları teşhis edemedikleri içinde tedaviye başlayamıyorlar. Kısa vadeli önlemler ile derinleşen yapısal sorunları çözmeye çalışıyor, ancak sorunları daha da kronikleştiriyorlar.

2018 yaz aylarından itibaren dövizde yaşanan rekor seviyelerdeki artış, bir yandan reel sektörün TL cinsinden yükümlülüklerini artırırken, bir yandan da girdi maliyetlerindeki artışlar nedeniyle enflasyon oranlarının hızlı yükselmeye neden olmuştur. Enflasyondaki bu yüksek artış halkımızın alım gücünü her geçen gün olumsuz etkilemekte, memur, emekli, işçi, çiftçi gibi dar gelirli kitleleri açlık sınırının bile altında bir yaşama zorlamaktadır. Pazardaki enflasyon elleri yakmakta, vatandaş boş file ile evine dönmektedir. Türkiye TÜİK verilerine göre, TÜFE Ocak'ta aylık %1,06 ve yıllık %20,35 seviyesinde gerçekleşti. Gıda ürünlerinde fiyat artışı aylık %6.43, yıllık %30,97 seviyesine ulaşarak, TÜFE'nin 3 ayın ardından yönünü tekrar yukarıya çevirmesine neden oldu.

Sanayi üretimi Ekim 2018'de bir önceki yılın aynı ayına göre %-5,7 daralırken, Kasım ayında bu düşüş %-6,5'e varmıştı. Aralık 2018'de ise sanayi üretim endeksi tam %-9,8 oranında geriledi. Sanayinin en önemli alt sektörü imalat sanayinde ise, çift hanelere ulaşan %-10,1'lik

bir düşüş yaşandı. Böylelikle, 2018'in son çeyreğinde ortalama %-7,3'lük bir gerileme söz konusu oldu. Aralık 2018 ayı kapasite kullanımını ise %74 olarak görünüyor. Sanayinin mevcut dışlıları bile dönmezken kapasite kullanım oranları devamlı gerilerken, yeni yatırımlar beklemek ise tamamen hayal oldu. Sanayi üretimindeki keskin düşüş yakın bir gelecekte yatırım ve istihdama ilişkin iyimser bir beklenti içine girmenin olanaksız olduğunu söylüyor.

Kasım 2018 işsizlik oranı bir önceki yılın aynı dönemine göre 2 puan artarak %12,3'e yükseldi. Sadece işsizlik oranı sıçramakla kalmadı, mutlak anlamda istihdam edilenlerin sayısı da 201.000 kişi azaldı. Bu çok uzun dönemdir rastlanmayan çok endişe verici bir olgu. Nitekim bir yıl içerisinde işsizler ordusuna tam 706.000 kişi katılmış oldu. Dünyada her zaman en yakından izlenen istihdam göstergesi olan tarım dışı işsizlik oranı da %14,4'e fırladı. Genç nüfusa gelince durum çok daha vahim bulunuyor. 15-24 yaş arasındaki genç nüfusta işsizlik oranı %23,6 ile inanılmaz derecede yüksek. Başka bir deyişle her 4 gencimizden birisi işsiz. Kadınlarda bu oran %27,7'ye kadar çıkmış bulunuyor. Türkiye'de 75.000 mühendisin işsiz olduğu, 24.000 'inin yurt dışına gitmek için başvurusu olduğu belirtiliyor.

Bunun sonucu ülkemizde durum, borcunu ve kredi kartını ödeyemeyen vatandaş, kapanan fabrikalar, konkordato ilan eden işletmeler, mahsulünü satamayan bir daha ekmeyeceğim diyen çiftçi, günü siftoah etmeden bitiren mağaza, esnaf ve sanatkâr ve ayı bitirmeye çalışan memur, işçi, emeklidir. Resmi verilere göre, nüfusun %15'inden fazlasının yoksulluk sınırı altındadır ve milyonlarca hane yaşamını yardıma muhtaç bir şekilde sürdürmek zorunda kalmaktadır.

TÜİK tarafından açıklanan konut satış istatistiklerine göre, 2019 Ocak ayında Türkiye genelinde konut satışları bir önceki aya göre %-46,7 ve bir önceki yılın aynı ayına göre %-24,8 oranında azalarak 72.937 adet olarak gerçekleşti. Konut satışlarında, İstanbul 13.455 konut satışı ve %18,4 ile en yüksek paya sahip olurken, İstanbul'u, 6 785 konut satışı ve %9,3 pay ile Ankara, 3 795 konut satışı ve %5,2 pay ile İzmir izledi.

Ürettiği para etmeyen, gübre, mazot, elektrik ve su zamlarına yetişemeyen çiftçi iflas etmekte, hızla tarımdan kopmaktadır. Kredi – haciz – iflas kıskacına giren çiftçi tarlasını/traktörünü satmakta, taahhüdünü ihlal suçundan hapse giren çiftçi sayısı her geçen gün artmaktadır. Tarımda kendi kendine yeterli 7 ülkeden birisi olan ülkemizde çiftçi, 16 yılda işlenen alan büyüklüğü 27 milyon dönüm, yani iki Trakya bölgesi büyüklüğündeki alanı işlemekten vazgeçmiş ve terk etmiştir. Türkiye tarımda net ithalatçı ülke konumuna gelmiş, 2002 – 2018 döneminde Türkiye, kendi çiftçi ve besicisi desteklemek yerine tarım, et ve gıda ithalatı için yabancı ülkelere yaklaşık 200 milyar dolar ödemiştir. Buğdaydan arpaya, ayçiçeğinden kuru fasulyeye, nohuttan mercimeğe yurt dışından ithal ediyoruz.

Aradan geçen sürede pek çok başka şeyle birlikte gübre fabrikaları da özelleştirildi. Bunun sonucu en temel tarımsal girdilerden biri olan gübre dolara endeksli hale geldi. Tarımsal üretimde kullanılan girdilerden mazotta neredeyse tamamen, tarım ilacı ve gübrede yaklaşık %90 oranında, özellikle sera tohumlarında önemli düzeyde yurt dışına bağımlıyız. Bu nedenle döviz fiyatındaki en ufak bir artış çiftçinin üretim maliyetini önemli ölçüde artırıyor. Ziraat Mühendisleri Odasının derlediği verilere göre, 2018 yılında mazotun fiyatı %23,2, ülkemizde en yaygın kullanılan üre gübresinin fiyatı %69 ve DAP gübresinin fiyatı %63 oranında artış gösterdi.

Tarımda fiyatlarında yaşanan hızlı artış sonrası, 2019 yılı başı itibariyle kişi başına 2 kilo ile sınırlı “tanzim satış” yapmaya başladı. Hükümet yetkilileri önce çiftçileri azarladı, suçlu onlardı. Sonra komisyoncular azarlandı, sonra halciler azarlandı, hatta patates depolarına baskınlar yaptı. Şimdi de 31 Mart'a kadar gemiyi yüzdürmek adına yapılmaya çalışılan, vatandaşın bu temel taleplerini “kozmetik” yöntemlerle gidermeye çalışmaktır.

Sanayi yatırımları yerine konut sektörünü destekleyen politikalara ağırlık veren, halkın imkânlarının ötesine borçlandırarak konut sahibi yaptıran, bu yolla ekonomiye ivme kazandırdığını düşünen iktidar, 2014 yılından bu yana konut satışlarının azalmasıyla birlikte sektörün krize girmesine, pek çok inşaat firmasının kredi yapılandırma ya da iflas erteleme ile yüz yüze gelmesine neden oldu. Birinci el satış konut üretimi ve satışı üzerinden yapılan çalışmaya göre, ülke genelinde 2.130.000 adetlik bir konut stoku mevcut olup, yeni inşaat ruhsatı verilirse dahi 3,5 yıllık konut stokundan bahsetmekteyiz.

Başlangıçta “*Milletin cebinden beş kuruş çıkmayacak*” diye tanıtılan YİD/KÖİ projeleri müteahhitlerine yapılacak ödemeler için 2018 yılı bütçesine 9,03 milyar TL ödenek konuldu, gerçekleşmenin ne kadar olacağını henüz bilmiyoruz. YİD/KÖİ projeleri için verilen garantilerin 2019 bütçesinde 13,6 milyar TL, 2020 bütçesinde 24,7 milyar TL ve 2021 bütçesinde 28,2 milyar TL ‘ye ulaşacağı tahmin ediliyor. Böylece halkımız vergiler yolu ile uçmadığı havalimanı, geçmediği köprü ve tünel, gitmediği hastane için ödemeye devam edecek.

Vatandaşların bankalara olan kredi kartı ve tüketici kredisi borçları son 16 yılda neredeyse patladı. AKP'nin iktidar olduğu 2002 yılından 2019 yılı şubat ayına kadar bankalara olan kredi ve kredi kartı borcu 64 kat artarak 6,6 milyar liradan yaklaşık 426 milyar liraya yükseldi. Yeni nüfus bilgileriyle kişi başına bireysel kredi kartı borcu 1.231 TL olarak gerçekleşti. Yeni nüfus bilgileriyle kişi başına tüketici kredisi borcu 4.817 TL olarak gerçekleşti. Bu borcun yarısı konut ve taşıt kredisi için kullanılırken, 202 milyar TL’si diğer ihtiyaçlar için kullanıldı. Vatandaşın ciddi bir bölümünün bunu ödeyecek gücü kalmadı. Seçim öncesi tüm kesim ve sektörler kredi yağdırma harekâtı başladı. Artık kredi alacak durumu olmayanların da borçları ise yeniden yapılandırılıyor.

Bankalara borçlanan vatandaşlar borçlarını ödeyemedikleri için icralık oldular. Borçluluk tutarı arttıkça takibe düşme oranı da yükseldi. Takibe alınan tutar Şubat 2019 ayı başı itibariyle 18 milyar 903 milyon liraya kadar çıktı. 2002 yılı ile kıyaslandığında takibe alınan tutar tam 68 kat arttı. Vatandaşın 2003 yılından 2018 yılı sonuna kadar ödediği faiz tutarı ise 321 milyar 617 milyon lira oldu.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı faaliyet raporuna ve bütçe sunum kitapçığına göre 2.088.881 hane yakacak kömür yardımını almakta, 969 bin hane eğitim yardımını ve 499 bin hane de evde bakım yardımını almakta, devlet 2017 yılı sonu itibariyle sosyal yardımlara 32,0 milyar TL harcamaktadır. AKP hükümeti 16 yıllık dönemde yatırımları, üretimi ve ticareti değil, beton ekonomisini desteklemiş, herkesi borçlanmaya iterek vatandaşı kredi kısılacı altında ezmiş, sosyal yardımlara muhtaç hale getirmiştir.

Erdoğan ve AKP yetkilileri sık sık meydanlarda 'IMF'ye borcu kapattık' dese de, AKP döneminde dış borcumuz 3 kattan fazla arttı. 2002 yılında 129,6 milyar dolar olan Türkiye'nin dış borcu 2018 yılı sonu itibariyle 448,4 milyar dolara yükseldi. Ülke riski arttıkça hazinenin faiz yükü de artıyor. Hazine'nin borç ödeme takvimine göre 2019 yılında Hazine en iyi

ihhtimalle 107 milyar TL faiz ödemesi yapacak. Hazine, yaz aylarında kısa vadeli fakat yüksek faizli borçlanarak finansman ihtiyacını gidermişti. Ancak borçların önemli bir kısmının seçimlerden önce vadesi geldi. Hesapsızlık sonucu nakit sıkıntısına düşen Hazine yıl ortasında alması gereken 33,7 milyar TL tutarındaki TCMB kâr payını, avans olarak Ocak 2019 ayında aldı. TCMB kâr payının öne çekilmesine, imar affı ve bedelli askerlik gibi tek seferlik tahsilatlara rağmen, Ocak 2019 ayında merkezi yönetim bütçesi sadece 5.1 milyar TL fazla verdi

Resmî açıklamalara göre, ülkemizde 3,6 milyonu Suriyeli olmak üzere, toplam 4,6 milyon göçmen bulunmaktadır. Gayri resmi olarak ülkeye girenlerle birlikte toplam rakamın 5 milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. AKP Genel Başkanı Erdoğan” *Şimdiye kadar Suriyeli sığınmacılar için harcadığımız para, 37 Milyar dolar*” dedi. Bu paranın ne kadarının bütçe kaynaklarından hangi yetkiyle kullanıldığını, 37 Milyar doların nasıl, kimlere ve hangi belgelerle ödendiğini, bütçenin sahibi olan Türk Milleti olarak bizler hiçbirini bilmiyoruz.

Son olarak çöken ise “sağlıkta reform” dur. Devlet vatandaşı için ödemesi gereken sağlık hizmeti bedelini ödememekte, üniversite hastaneleri alacaklarını tahsil edememekte, 750 kalem ilaç, protez ve ameliyatta kullanılan cihaz artık ithal edilmemekte ve acil olmayan ameliyatlar yapılamamaktadır. Devlette para kalmadığı için vatandaş önümüzdeki dönemde gün sağlık hizmetleri için daha fazla bedel ödeyecektir.

Oysaki, Türkiye ekonomisinin en önemli iki sorunu üretimin arttırılması ve yapısal reformların hayata geçirilmesidir. Bunun için hukuk devletini yeniden tesis ederek, durma noktasına gelen çarkları yeniden çalıştırarak ve yabancı yatırımcıya güven sağlamamız gerekiyor. Eğer bunları yapmaz ve reel sektörün finansman sorununu çözmez isek, sorun bankacılık ve kamu sektörüne sıçrar ve mevcut kriz daha da derinleşir.

Yeniden çalışan, yorulan, üreten bir Türkiye yaratmak zorundayız. Bunu geçmişte biz yaptık, yeniden yaparız ve yapacağız.